

BAŞARILI BİR MÜCADELENİN TABİAT DENGESİNİ BOZMAKLA ORTAYA ÇIKARDIĞI YENİ BİR PROBLEM

İhsan URAL

Fındıklarımızın önemli düşmanlarından biri olan *Eriophyes avellanae*'ya karşı müessir bir mücadele metodu bulmak gayesile uzun yıllar tetkikler yapılmış ve toz kükürt ile alınan müsbet sonuçlara istinaden 1959 yılından itibaren de geniş tatbikatlara geçilmişti. Ordu, Giresun ve Trabzon'da beş-yüzer dekarda örnek mücadele mahiyetinde olan bu tatbikatların neticesi hakikaten mükemmeldi. Bir ilâçlama ile hayatının hemen tamamını kapalı galler içerisinde geçirip kısa bir süre için dışarda bulunan bu zararlıya karşı kesin bir sonuca varmanın mümkün olduğu artık katiyetle anlaşılmıştı. Nitekim 1960 yılı mücadelesinin kontrolü maksadile yaprak dökümünden sonra bahçelere gittiğimizde ilâçlı ve ilâçsız fındıklıklar arasındaki bariz farkı sevinçle müşahede ettik. Fakat, fındık ocaklarında erkek organların (Şaton) kıvrılıp kurumuş olması ve bunun nisbetinin % 80 in üzerinde bulunması bizi endişeye sevketti. Çünkü, bizce malûm olan bu halin sebebi **Gypsonoma** tırtılları idi. Tabiat muvazenesinin bozulması, umulmadık bir şekilde karşımıza çıkarak tipik bir misalle kendisini göstermişti. Şimdi bu hali izah edebilmek için *Gypsonoma*'nın yaşayışını kısaca açıklamak yerinde olur.

Gypsonoma dealbana, *Tortricidae* familyasından küçük bir kelebeğdir. Mayısta kelebekler uçuşurlar ve yapraklara tek tek yumurtalarını bırakırlar. Çıkan tırtıllar iki epidermis arasına girerek orada beslenirler ve tipik üçgen şeklinde bir leke meydana getirirler. Ağustos başlarında, *Eriophyes* galleri belirince, yapraklardan çıkıp bunlar içerisine girerler. Bir kısım tırtıllar ise ekseriya 2-4 lük demetler halinde bulunan erkek organların (Şaton) bir birine temas yerinden içeri girip orada beslenirler. Şaton'un zarar gören kısımdan uca doğru olan parçası kıvrılır ve kurur. Böyle bir organın ya dipte kalan küçük bir kısmı vazifesini görebilir veya tamamı kurur. **Gypsonoma** kesafetinin fazla olduğu fındıklıklarda *Eriophyes* mücadelesi yapılmadığı takdirde bu zarar nisbeti % 20 yi geçmez. Şatonlar erkek tozlarını

etrafa dağıtıp kurumaya başlayınca tırtıllar *Eriophyes* gallerine geçerler. Böylece normal yıllarda Şubat 15 ten sonra bütün tırtıllar gallerde toplanmış olurlar. Baharda havalar ısınıp sürgünler meydana gelince gallerden tedrici bir hicret başlar. Yani, nisan ilk haftasına kadar tırtılların büyük kısmı yine gallerdedir. Ancak az bir kısmı sürgünlere girip içlerinde galeri açarak kurumalarına sebep olurlar. Hicret nisan ortalarında artar. Fakat bütün gelişmesini gallerde tamamlayan tırtıllarda bir hayli yekûn tutar. Şu halde *Eriophyes* galeri *Gypsonoma*'ların zararlarını önemli derecede önleyen bir vazife görmektedirler.

Bu izahattan sonra tam bir muvaffakiyetle sonuçlanan *Eriophyes* mücadelesinin ortaya çıkardığı *Gypsonoma* problemi nedir? Bunu cevaplandıralım:

Mücadelenin gal teşekkülüne tamamen mani olması *Gypsonoma*'ların sığınaklarını kaybetmeleri neticesini doğurmaktadır. Bu durum karşısında bütün tırtıllar şatonlara hücum etmek mecburiyetinde kalmakta ve zararlarını şiddetle hissettirmektedirler. Döllenmenin çok önemli olduğu fındıklıklarda menfi tesir yapan bu kayıp önem verilmesi icabeden bir husustur. Zararın Şaton üzerinde büyük artış kaydedişi ile iş bitmemekte sürgünlerdeki tahribat da bir kaç misline çıkmaktadır. Çünkü, şaton'lar kurumaya başlayınca tırtıllar en küçük durumda olan gözlerle bile hücum ederek içerisine girmektedir. Halbuki *Eriophyes* mücadelesi yapılmamış bahçelerde bu durumdaki gözler hiç bir suretle zarar görmemektedir. Böylece kuruyan gözden diğer sağlam göze veya muhtelif gelişme devrelerinde bulunan sürgünlere geçen tırtıl zararını azami hadde ulaştırmaktadır.

Bu durum karşısında, büyük bir muvaffakiyetle sonuçlanan *Eriophyes* mücadelesi tatbik kabiliyetini kaybetmiş bulunmaktadır. Şu halde *Gypsonoma* durumu halledilinceye kadar *Eriophyes* mücadelesinin durdurulması yerinde bir hareket olacaktır.

S U M M A R Y

A succesful control caused to come out a new problem by spoiling natural equilibrium.

***Eriophyes avellanae* is considered one of the most serious pest in the Hezal-nut gardens in the northern part of Turkey.**

Detailed experiments on the control of *E. avellanae* conducted during 1955—1958 by Plant Protection Institute of Samsun. In large area treatments good control was obtained from Sulfur dust. Only one application is enough for getting good control.

Gypsonoma was not an important insect on Hazel - nut trees. Because they were spending most of life time in the Eriophyes galls. But when the galls were annihilated by the control of Eriophyes, the small caterpillars lost their hibernating homes. In this position they attacked to the male organs and destroying them become injurious pest for Hazel - nuz trees.

When the male organs dry up the Caterpillars migrated to the small buds. They could make bigger damage by changing buds and shoots, But in normal conditions the catterpillars would stay in the galls and come out in late April. This they could destroy only one or two shoots.